

UKM 08/23 Resolusjon sannhet og forsoning

Sammendrag

1. juni 2023 la Sannhets- og forsoningskommisjonen fram sin rapport til Stortinget. Mandatet til kommisjonen hadde tre hovedformål: 1) å kartlegge den statlige fornorskningspolitikken rettet mot samer, kvener og skogfinner, 2) virkningene av denne og 3) foreslå tiltak som bidrar til videre forsoning.

Ungdommens kirkemøte vedtak:

I

Ungdommens Kirkemøte 2023 mener at:

- Kirken må granske hvor vidt det bør komme med en ny offentlig unnskyldning mot samene, eller om erkjennelsen har vært god nok.
- Kirken må vurdere å gi kvenene/ norskfinnene og skogfinnene en egen unnskyldning og erkjennelse for den urett og nedprioritering kirken har utsatt de for.
- Samisk kirkeråd bør se på muligheten for å styrke samarbeidet på tvers av våre landegrenser.
- Det må jobbes videre med å støtte kvensk kirkeliv/ norskfinners og skogfinners kirkeliv, og jobbe for å inkludere unge kvenske, norskfinner og skogfinner i dette arbeidet.
- Det må jobbes med å styrke samisk konfirmantleir, samt jobbes for å rekruttere flere samiske unge i kirkelig arbeid.
- Det må jobbes videre med å øke kunnskapen om samisk kultur og kirkeliv.

II

Ungdommens kirkemøte vil gi sin støtte til demonstrantene som står frem og tar tydelig standpunkt mot vindkraftsutbyggingen på Fosen. Det er nå to år siden dommen fra Høyesterett falt. Denne slo fast at vedtaket om utbygging av vindkraftsutbygging på Fosen ikke er gyldig fordi den bryter med artikkel 27 i FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter. Vi mener det er uutholdelig at dette menneskerettighetsbruddet fortsetter.

Vi syns det er urovekkende og trist å se at myndighetene ikke respekterer og retter seg etter en rettskraftig dom fra høyesterett. Ville det vært greit om borgerne sluttet å rette seg etter domstolene? Myndighetene må nå beklage, og rydde opp gjennom handling.

Saksorientering

Kirkens rolle i fornorskningspolitikken kommer i flere lag. Kirken var statskirke fram til 2017, og biskopene og prestene hadde viktig rolle i statsforvaltningen og kirken

hadde ansvaret for kristendomsundervisningen. Fra 1739 til 1889 var skolen underlagt kirken. I følge tidlig Luthersk tro, mente flere innad i kirken at alle mennesker hadde rett til å høre Guds ord på sitt eget språk. Det gjorde at en del prester og biskoper jobbet for at samisk og kvensk språk skulle høres i kirkelige sammenheng. På midten av 1800- tallet var språkene norsk, nordsamisk og kvensk brukt i kirken. Prester i samiske og kvenske områder, spesielt i Troms, Nord Troms og Finnmark fikk språkundervisning for å lære seg samisk. I 1848 gjorde stortinget vedtak som til en viss grad styrket bruk av samisk og kvensk i kirken. I 1873 ble språkkunnskaper i samisk avgjørende for tilsetning som prost i Vest-Finnmark. Vedtaket ble revidert i 1853 og da falt sør- og lulesamisk ut. I 1859 ble språkkunnskapene justert til å gjelde lokale behov, mens kvensk falt ut av vedtaket i 1905.

I 1872 laget kirke departementet et direktiv som regulerte kirkespråket til i Finnmark og Nord Troms, der det skulle brukes norsk der folk forsto norsk, mens der kvenske ikke forsto norsk eller samisk kunne man bruke tolk, eller at man fikk ett særslit løyve for å bruke Kvensk. I Karlsøy, Balsfjord og Tromsøysund ble det forbudt å holde gudstjenester på andre språk enn norsk.

1910 skjedde det et skifte, der regjeringen forventet at kirken skulle bidra mer inn i fornorskningspolitikken, men det var store uenigheter innad i kirken om assimileringspolitikken og fornorsking. Biskop Peter Wilhelm Bøckmann i Hålogaland bispedømme var for at kristendomsundervisning skulle skje på morsmålet, og nektet å rette seg etter fornorskningspolitikken til departementet. Han fikk ikke støtte om at dette skulle gjelde all kvensk og samisk befolkning, kun i Kautokeino og Karasjok ble han innvilget at samisk kunne være kristendomsundervisningen. For øvrig var kvensk og samisk kun hjelpespråk. I 1910 tok Gustav J. Fr. Dietrichson over som biskop i Hålogaland bispedømme, og han, og hans etterfølgere var for assimilasjonspolitikken, og kirken ble deretter en enda viktigere del av fornorskningspolitikken.

Kristendommen kom til Norge før 1000- tallet, og har vært dominerende religionen i Norge siden 1000- tallet. Kirken hadde stor innflytelse i byggingen av samfunnet og fikk derfor også en rolle i fornorskningen. Misjonsvirksomheten som var rettet direkte mot samene begynte ikke før på 1700- tallet. Samene var kjent med kristendommen allerede i norrøn tid, og noen ble døpt og kjent med kristendommen og spredte det videre til andre samer. Både samene, kvenene og skogfinnene hadde dog bevart sin tidligere religiøse ritualer og religiøsitet selv om de var kristne. Den samiske religiøse virkelighetsforståelsen ga plass til egne tolkninger og påvirkninger av andre religioner. Den katolske troen var det mer forenelig med samiske, kvenske og skogfinners religion. I kontrast til dette ga ikke den Lutherske kirkens syn rom for den samiske virkelighetsforståelsen.

Kirken var den eneste formidleren om samene til resten av Norge, og den var stereotypisk og tolket av misjonærenes egne teologiske synspunkter. Denne tolkningen satt preg på synet på samene helt fram til nyere tid. Konventikkelplakaten 1741-1842 ga kirken monopol på religiøsitet i landet, og den Lutherske troen ble den eneste lovlige og rette i landet. Det ble gjennomført kontroller for å unngå andre religiøse retninger. Plakaten forbød alle andre religioner og religiøse forsamlinger som ikke hadde biskopens tillatelse. Men allerede i 1609 ble samisk religionsutførelse kriminalisert. Skiftet 1700-1800- tallet vokste det fram en holdning i forhold til samisk syn på naturen. Holdningen var tuftet på et syn om at samene manglet kunnskap og misjonærenes viktigste oppgave var å bekjempe "religiøse villfarelser". Joik ble ansett som syndig, offerplasser ble knust og ødelagt, og de mytologiske vesenene i samisk mytologi ble betraktet som avguder. Sjamanisme ble forbunnet med djeveldyrking og runeboomene ble ødelagte. Til tross for at man ønsket at samisk og kvensk/norskfinners tradisjoner og gammel tro skulle assimileres, har den overlevd den dag i dag gjennom muntlig lære, gjennom generasjoner.

Veien videre- forsoningsprosesser:

Etter Alta- saken har kirken tatt ett oppgjør med kirkens tidligere innsats i assimileringspolitikken. Kirken har kommet med en erkjennelse av sitt bidrag i fornorskningspolitikken i kirkemøtet i 1997 til den samiske befolkningen. Kvenene/norskfinnene og skogfinnene har ikke fått en erkjennelse eller unnskyldning. Samisk befolkning er uenig om det burde komme en ny offentlig unnskyldning eller erkjennelse mot den samiske befolkningen.

Samisk kirkeråd ble opprettet av kirkemøtet i 1992, som skulle jobbe med å fremme samisk kirkeliv, og gjøre den som en del av den Norske kirke. Andre tiltak som fremmer samisk kirkeliv er f.eks opprettelse av Indre Finnmark prosti, og den sørsamiske kategorialmenigheten Saemien Åålmege. Kirken har opprettet en arbeidsgruppe for å kartlegge og arbeide med revitalisering av kvensk kirkeliv. Fra kvensk hold er det også blitt uttalt ønske om unnskyldning fra kirken, der de under fornorskningen falt helt bort som prioritering fra kirkens side.

Samisk ungdomsutvalg- SAMISK UNGDOMSUTVALG ble opprettet av Samisk kirkeråd i 2016 som en oppfølging av strategiplan for samisk kirkeliv. SAMISK UNGDOMSUTVALG representerer samisk ungdom og urfolksspørsmål i UKM og samarbeider med Den norske kirke ungdomsutvalg. SAMISK UNGDOMSUTVALG-medlemmene er ofte også med i ungdomstinget. Eksempler på saker som er løftet opp fra samisk ungdom i tidligere UKM, som blant annet i 2017 og 2018 er uttalelsen Tro under press og resolusjon om Samiske barn og ungdommers rett til eget språk, identitet og kultur. Sakene er med på å vise hvor viktig det er at samisk ungdom får være med å påvirke og tale sin egen sak i kirkelig demokrati.

UKM 2023 mener at kirkemøte bør jobbe grundig med sannhets- og forsonings spørsmål de neste årene, for å spre kunnskap om fornorskningens historie som kirken var en del av. Det å spre kunnskap om historien til statens assimileringspolitikk er en viktig del av å kunne forstå hvilke konsekvenser dette har hatt og fortsatt har for samer, kvener/norskfinner og skogfinner.